

Overweging op zondag 14 maart 2021.
Gemeenschappelijke dienst Morgenster en Bethlehemkerk
Motto: 'Jezus belooft zijn vrede'

Zojuist hoorden we een chant uit Taizé. Een lied geschreven bij de lezing uit Johannes hoofdstuk 14. Het werd in het Duits gezongen. De vertaling luidt:

*Ik laat jullie vrede na;
mijn vrede geef ik jullie.
laat je hart niet moedeloos zijn.*

Deze woorden komen uit een lange afscheidstoespraak van Jezus.

Ik moest denken aan de laatste woorden van iemand op haar of zijn sterfbed, als je terugkijkt op je leven.

Dat is zo'n moment dat het er om spant: is het een leven geweest dat ten volle geleefd is?

Wat van waarde kun je doorgeven aan degenen die overblijven?

Het kernwoord dat Jezus kiest is het woord vrede: '*mijn vrede geef ik jullie*'.

Dat doet hij niet alleen; hij doet dat in verbondenheid, in eenheid met zijn Vader, van wie hij in de allerlaatste zin ook heeft gezegd dat die 'meer' is dan hijzelf.

Maar er is nog iets anders: de vrede waar Jezus van spreekt die houdt beslist niet op als Jezus definitief uit het midden van de leerlingen vertrokken zal zijn.

Jezus heeft immers beloofd dat er een 'andere pleitbezorger' zal komen, de Geest van de waarheid.

Alles wat Jezus in die paar jaar heeft gezegd, heeft gedaan, alles wat hij in zijn onderwijs duidelijk heeft gemaakt, al het nieuws waar hij voor stond, de vrede als samenvattend woord van waar hij voor staat dat zal doorgaan, door een 'andere pleitbezorger'.

In andere vertalingen staat daar 'trooster', of 'advocaat'.

Jezus is in deze visie de eerste pleitbezorger, trooster of advocaat, en de Geest van de waarheid zal dat werk voortzetten.

Dit alles klinkt behoorlijk theologisch en waarschijnlijk veel te abstract.

Daarom wil ik er een concreet verhaal naast zetten.

In oktober van het jaar 1966 werd een mijnwerkersdorp in Wales getroffen door een verschrikkelijke ramp.

Een veel te hoge berg met kolenafval was gaan schuiven en had een deel van het dorp bedolven. Allereerst was een lagere school geraakt. Meer dan honderd kinderen kwamen om. Deze ramp staat centraal in een indrukwekkende aflevering van 'The crown', een TV-serie over het Britse koningshuis.

Velen van u zullen die serie ook gezien hebben. En zo niet dan moet u dat na het interview eerder deze week met Harry en Meghan zeker gaan doen.

Als u dat ene deel van het derde seizoen wel gezien hebt dan zult u de beelden daarvan nog op uw netvlies hebben.

In deze aflevering zien we koningin Elisabeth worstelen met haar rol.

Wordt het van haar verwacht om als een soort nationale troostende moeder naar de plek van de ramp te gaan?

Ze aarzelt en stuurt eerst Philip, haar echtgenoot.

Hij maakt de collectieve begrafenis mee.

Er is een enorm massagraf gegraven, in een kruisvorm.

Alles is zwart of grijs.

Je voelt de kou, de wanhoop.

De predikant van het dorp spreekt woorden uit de bijbel uit.

Uit de profetie van Jesaja, uit het boek Openbaring.

En dan wordt er gezongen, door allen daar aanwezig. Ze zingen achter hun tranen hun wanhoop weg met woorden die dicht bij het hart zitten:

*Jesus, lover of my soul,
Let me to Thy bosom fly,
While the nearer waters roll,
While the tempest still is high.
Other refuge have I none,
Hangs my helpless soul on Thee;
Leave, ah! leave me not alone,
Still support and comfort me.*

Wat de mensen zongen was uit een lied van Charles Wesley, uit 1740:

*Jezus die mijn ziel bemint,
laat mij schuilen aan uw hart
als de golven woedend slaan
tegen rotsen op en neer
laat mij aan uw zij dan staan
tot de storm voorbij is Heer.
laat, o laat mij niet alleen,
steun en troost gestadig mij.*

Philip keert terug in Buckingham palace.

Hoe was het? vraagt Elisabeth. 'Buitengewoon', zegt hij.

Hij had het verdriet gezien, de woede.

Maar de overlevenden hadden niets gedaan, geen verzet geboden.

'Wat deden ze dan?', wil Elisabeth weten. 'Ze zongen', zegt Philip. 'De hele gemeenschap zong. Het was het meest verbluffende dat ik ooit gehoord heb.'

Wat is hier gebeurd? Wat Philip had meegemaakt, en met moeite probeerde duidelijk te maken aan zijn vrouw, was dit: liturgie, in de meest pure zin.

Het is staan midden in de wereld, ja zelfs midden in de puinhopen van al die kolenbergen die net een hele generatie kinderen in dat dorp hebben weggevaagd, en dan de zaak van Jezus die ook de zaak van God is present stellen door te zingen, tegen de klippen op.

Jezus heeft immers gezegd: *ik zal jullie niet als wezen achterlaten, ik kom bij jullie terug.*

Waar er in liefde gehandeld wordt – in de taal van Johannes: waar wij ons houden aan het nieuwe gebod van de liefde -, waar mensen tegen de klippen op zingen van Jezus als degene bij wie ze troost kunnen vinden, waar een mens vrede vindt, daar is het de tweede pleitbezorger, de Geest van de waarheid, die aan het werk is.

In de film wordt dat als volgt duidelijk gemaakt.

Ook Elisabeth bezoekt de plek van de ramp.

Met moeite doet ze dat. Huilen kan ze niet, dat kan ze nooit. Dat heeft ze ooit afgeleerd.

Maar dan als ze thuisgekomen in Buckingham palace een LP opzet met dat ene lied van Charles Wesley en ze dat echt tot zich door laat dringen, dan komt eindelijk de verlossende traan. Ze wordt meer mens zoals ze bedoeld is, ook met haar kwetsbaarheid.

In de kerk benoemen we dat als het werk van de Geest, de grote vernieuwer, de grote nieuwmaker. De tweede pleitbezorger, de Geest van de waarheid, verkondigt niets anders dan wat Jezus zelf ook al verkondigd heeft, maar op een geheel nieuwe wijze: wereldomvattend, alomtegenwoordig, overal aan te roepen, door arm en rijk, door jong en oud, door kleine mensen, - ja zelfs door een koningin...

Al wij de lijdenstijd beleven, ervaren, liturgisch vormgeven, dan zoomen we in op één aspect van Gods weg met ons mensen: de weg naar het kruis.

Maar we kunnen dat alleen maar doen vanuit het grotere plaatje.

In de Bethlehemkerk is het vorige week met Heleen Weimar en in het nagesprek gegaan over de betekenis van het kruis.

Wij kunnen in dat lijden alleen maar betekenis zien omdat de Geest ons er van overtuigt dat daar waarheid te vinden is.

Dat is niet letterlijk omdat we een openbaring krijgen, maar omdat je al gaande op die weg bevestigd wordt dat daar een *spoor van liefde* is.

We durven betekenis toe te kennen aan het lijden van Jezus omdat we weet hebben van de opstanding, van de Geest.

Zoals de apostel Paulus zegt in zijn brief aan de Romeinen, hoofdstuk 8: '*Jezus, die gekruisigd is, meer nog die is opgewekt en onze zaak bepleit*'.

Elk jaar opnieuw maken we als gemeente een liturgische gang waarbij we het bewust steeds theologisch scheef trekken.

We zoomen in op de geboorte van Jezus; op zijn weg naar het kruis, op de opstanding, op de uitstorting van de heilige Geest.

Maar wat we liturgisch uit elkaar halen moeten we theologisch steeds samen denken, en ook breder denken met thema's die het Oude of Eerste testament ons aanreikt.

Thema's zoals zegen, uittocht, ballingschap, vernieuwing en hoop.

Soms trekken we het liturgisch zo scheef dat we theologisch misschien over de schreef gaan. Ik denk aan Goede Vrijdag. Als daar de tekst klinkt dat Jezus de geest geeft dan wordt de paaskaars gedoofd. In de Bethlehemkerk wordt de kaars zelfs weggedragen, uit het zicht. Ooit heb ik met een groep collega's een forse discussie gehad of dat wel kan. Velen zeiden: eigenlijk kan dit niet.

Wat suggereren we als we de paaskaars doven?

Niet alleen de dood van Jezus maar ook de dood van God?

Vanuit het oogpunt van liturgische dramatiek is het een vondst om het zo te doen!
Met een symbolische handeling maken we duidelijk dat we hier het dieptepunt bereikt hebben.

Maar klopt het theologisch?

De evangelist Johannes zou het, zo vermoed ik, niet kunnen begrijpen.

Markus misschien nog wel, maar Johannes niet.

Want in zijn evangelie is het sterven van Jezus ook een moment van glorie.

Markus zou het denk ik wel kunnen begrijpen. Zijn evangelie eindigt met het lege graf, en de ontmoeting met een man die zegt dat ze Jezus later in Galilea zullen ontmoeten.

Dat evangelie eindigt zo: *'ze zeiden niemand iets, want ze waren bevreesd'*.

Het evangelie van Johannes eindigt met uitroeptekens, dat van Markus met een groot vraagteken.

Want als ze bang waren en niemand iets hebben gezegd, hoe is het evangelie dan toch verder gekomen?

Markus stelt zo aan al zijn lezers deze vraag: zou jij toch je mond hebben geopend? Zou jij je angst hebben overwonnen?

Zou jij als je op Goede Vrijdag de gedoopte kaars de kerk uit hebt gedragen het hebben aangedurfd een nieuwe kaars in de paaswake weer brandend en wel naar binnen te dragen?

Maar in het evangelie van Johannes is die kaars helemaal niet gedooft geweest.

Het is dezelfde boodschap als de andere evangelisten hebben, maar dan helemaal vanaf de andere kant benaderd.

Niet een langzaam duidelijk worden van wie Jezus is als bij Markus, maar meteen alle kaarten op tafel leggen.

Jezus is één en al licht. God is alleen maar liefde.

Vandaar ook, tot slot, de geheel vanzelfsprekende manier waarop in onze tekst gesproken is over het liefhebben van Jezus en het je houden aan de geboden.

Wie van Jezus heeft gehoord, wie zijn vrede heeft willen ontvangen, die gaat vast en zeker automatisch ook het goede doen. Ja toch?

Als je na het evangelie ook de brieven van Johannes leest kom je er achter dat het zo eenvoudig ook weer niet ligt. En dat wekt geen verbazing.

Daar vind je een tekst als deze: *'Wie zegt: 'Ik ken God,' maar zich niet aan zijn geboden houdt, is een leugenaar; de waarheid is niet in hem.'* [1 Joh. 2:4]

Ook de gemeente van Johannes kwam er achter dat het kennen van God, het kennen van Jezus, het open staan voor de Geest nog niet automatisch tot het doen van het goede leidt.

Er zijn allerlei krachten in en rondom ons die aan ons trekken.

Maar ook tot die mensen, ook tot ons, zegt Jezus dit: *'Ik laat jullie vrede na; mijn vrede geef ik jullie, zoals de wereld die niet geven kan. Maak je niet ongerust en verlies de moed niet'*.

Erik van Halsema

Gebruikte literatuur:

- Jean Zumstein, *Das Johannesevangelium*, Göttingen 2016 [K.E.K.]